

CAPUT XIX.

Quæ ratio sit visibilis sacrificii, quod uni vero et invisibili Deo offerri docet vera religio.

Qui autem putant hæc visibilia sacrificia diis aliis congruere, illi vero tanquam invisibili invisibilia, et majori majora, meliorique meliora, qualia sunt puræ mentis et bonæ voluntatis officia; profecto nesciunt hæc ita esse signa illorum, sicut verba sonantia signa sunt rerum. Quocirca sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas in corde, quas significamus, offerimus: ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendum esse noverimus, quam illi cujus in cordibus nostris invisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Tunc nobis favent, nobisque congaudent, atque ad hoc ipsum nos pro suis viribus adjuvant Angeli quique virtutesque superiores et ipsa bonitate ac pietate potentiores. Si autem illis hæc exhibere voluerimus, non libenter accipiunt, et cum ad homines ita mittuntur, ut eorum præsentia sentiatur, apertissime vetant. Sunt exempla in Litteris sanctis. Putaverunt quidam deferendum Angelis honorem, vel adorando, vel sacrificando, qui debetur Deo, et eorum sunt admonitione prohibiti, jussique hoc ei deferre, cui uni fas esse noverunt¹. Imitati sunt Angelos sanctos etiam sancti homines Dei. Nam Paulus et Barnabas, in Lycaonia facto quodam miraculo sanitatis, putati sunt dii, eisque Lycaonii immolare victimas voluerunt²; quod a se humili pietate removentes, eis in quem crede-

¹ Apoc. xix, et xxii. — ² Act. xiv, 11, 12.

rent annuntiaverunt Deum. Nec ob aliud fallaces illi superbe sibi hoc exigunt, nisi quia vero Deo deberi sciunt. Non enim revera, ut ait Porphyrius, et nonnulli putant, cadaverinis nidoribus, sed divinis honoribus gaudent. Copiam vero nidorum magnam habent undique, et si amplius vellent, ipsi sibi poterant exhibere. Qui ergo Divinitatem sibi arrogant spiritus, non cujuslibet corporis fumo, sed supplicantis animo delectantur, cui decepto subjectoque dominantur, intercludentes iter ad Deum verum, ne sit homo illius sacrificium, dum sacrificatur cuiquam præter illum.

CAPUT XX.

De summo veroque sacrificio, quod ipse Dei et hominum Mediator effectus est.

UNDE verus ille Mediator, in quantum formam servi accipiens mediator effectus est Dei et hominum homo Christus Jesus, cum in forma Dei sacrificium cum Patre sumat, cum quo et unus Deus est, tamen in forma servi sacrificium maluit esse quam sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret cuilibet sacrificandum esse creaturæ. Per hoc et sacerdos est, ipse offerens, ipse et oblatio. Cujus rei sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium: quæ cum ipsius capitis corpus sit, se ipsam per ipsum dicit offerre. Hujus veri sacrificii multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur; tanquam verbis multis res una diceretur, ut sine fastidio multum commendaretur

Hic summo veroque sacrificio cuncta sacrificia falsa cessant.

CAPUT XXI.

De modo potestatis dæmonibus datæ ad glorificandos sanctos per tolerantiam passionum, qui aërios spiritus non placando ipsos, sed in Deo permanendo vicerunt.

MODERATIS autem præfinitisque temporibus, etiam potestas permissa dæmonibus, ut hominibus quos possident excitatis, inimicitias adversus Dei Civitatem tyrannice exerceant, sibi que sacrificia non solum ab offerentibus sumant, et a volentibus expetant, verumetiam ab invitis persequendo violenter extorqueant, non solum pernicioiosa non est, sed etiam utilis invenitur Ecclesiæ, ut Martyrum numerus impleatur¹: quos Civitas Dei tanto clariores et honoratiores cives habet, quanto fortius adversus impietatis peccatum etiam usque ad sanguinem certant. Hos multo elegantius, si ecclesiastica loquendi consuetudo pateretur, nostros heroas vocarem. Hoc enim nomen a Junone dicitur tractum, quod græce *ἦρα* appellatur; et ideo nescio quis filius ejus secundum Græcorum fabulas, Heros fuerit nuncupatus: hoc videlicet veluti mysticum significante fabula, quod aër Junoni deputetur, ubi volunt cum dæmonibus heroas habitare, quo nomine appellant alicujus meriti animas defunctorum. Sed a contrario Martyres nostri heroes nuncuparentur, si, ut dixi, usus ecclesiastici sermonis admitteret; non quod

¹ Apoc. vi, 11.

eis esset cum dæmonibus in aëre societas, sed quod eosdem dæmones, id est, aërias vincerent potestates; et in eis ipsam, quidquid putatur significare, Junonem, quæ non usquequaque inconvenienter a poetis inducitur inimica virtutibus et cælum petentibus viris fortibus invida. Sed rursus ei succumbit infeliciter ceditque Virgilius, ut cum apud eum illa dicat:

Vincor ab Ænea¹....

ipsum Æneam admoneat Helenus quasi consilio religioso, et dicat:

Junoni cane vota libens, dominamque potentem

Supplicibus supera donis²....

Ex qua opinione Porphyrius, quamvis non ex sua sententia, sed ex aliorum, bonum dicit Deum vel genium non venire in hominem, nisi malus fuerit ante placatus, tanquam fortiora sint apud eos numina mala quam bona; quandoquidem mala impediunt adjutoria bonorum, nisi eis placata dent locum, malisque nolentibus bona prodesse non possunt; nocere autem mala possunt, non sibi valentibus resistere bonis. Non est ista veræ veraciterque sanctæ religionis via: non sic Junonem, hoc est, aërias potestates piorum virtutibus invidentes nostri Martyres vincunt. Non omnino, si dici usitate posset, heroës nostri supplicibus donis, sed virtutibus divinis Heram superant. Commodius quippe Scipio Africanus est cognominatus, quod virtute Africam vicerit, quam si hostes donis placasset, ut parcerent.

¹ Virg. Æneid. vii. — ² Id. iii.

CAPUT XXII.

Unde sit sanctis adversum demones potestas, et unde cordis vera purgatio.

VERA pietate homines Dei aëriam potestatem inimicam contrariamque pietati exorcizando ejiciunt, non placando; omnesque tentationes adversitatis ejus vincunt orando, non ipsam, sed suum Deum adversus ipsam. Non enim aliquem vincit, aut subjugat, nisi societate peccati. In ejus ergo nomine vincitur, qui hominem assumpsit, egitque sine peccato, ut ipso sacerdote ac sacrificio fieret remissio peccatorum, id est, per Mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo. Non enim nisi peccatis homines separantur a Deo, quorum in hac vita non fit nostra virtute, sed divina miseratione purgatio; per indulgentiam illius, non per nostram potentiam. Quia et ipsa quantulacumque virtus, quæ dicitur nostra, illius est nobis bonitate concessa. Multum autem nobis in hac carne tribueremus, nisi usque ad ejus depositionem sub venia viveremus. Propterea ergo nobis per Mediatorem præstita est gratia, ut polluti carne peccati carnis peccati similitudine mundaremur. Hac Dei gratia, qua in nos ostendit magnam misericordiam suam, et in hac vita per fidem regimur, et post hanc vitam per ipsam speciem incommutabilis veritatis ad perfectionem plenissimam perducemur.

CAPUT XXIII.

De principiis, in quibus Platonici purgationem animæ esse profitentur.

DICIT etiam Porphyrius divinis oraculis fuisse responsum, non nos purgari lunæ teletis atque solis: ut hinc ostenderetur nullorum deorum teletis hominem posse purgari. Cujus enim teletæ purgant, si lunæ solisque non purgant, quos inter cœlestes deos præcipuos habent? Denique eodem dicit oraculo expressum, principia posse purgare; ne forte cum dictum esset non purgare taletas solis et lunæ, alicujus alteris Dei de turba valere ad purgandum teletæ crederentur. Quæ autem dicat esse principia tanquam Platonici, novimus. Dicit enim Deum Patrem et Deum Filium, quem græce appellat paternum intellectum, vel paternam mentem: de Spiritu autem sancto, aut nihil, aut non aperte aliquid dicit: quamvis quem alium dicat horum medium, non intelligo. Si enim tertiam, sicut Plotinus, ubi de tribus principalibus substantiis disputat, animæ naturam etiam iste vellet intelligi, non utique diceret horum medium, id est, Patris et Filii medium. Postponit quippe Plotinus animæ naturam paterno intellectui: iste autem cum dicit medium, non postponit, sed interponit. Et nimirum hoc dixit, ut potuit, sive ut voluit, quod nos Spiritum sanctum, nec Patris tantum, nec Filii tantum, sed utriusque Spiritum dicimus. Liberis enim verbis loquuntur philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam

loqui fas est, ne verborum licentia etiam de rebus, quæ his significantur, impiam gignat opinionem.

CAPUT XXIV.

De uno veroque principio, quod solum naturam humanam purgat et renovat.

I. Nos itaque ita non dicimus duo vel tria principia, cum de Deo loquimur, sicut nec duos deos vel tres nobis licitum est dicere: quamvis de unoquoque loquentes, vel de Patre, vel de Filio, vel de Spiritu sancto, etiam singulum quemque Deum esse fateamur; nec dicamus tamen quod hæretici Sabelliani, eundem esse Patrem, qui est et Filius, et eundem Spiritum sanctum, qui est et Pater et Filius; sed Patrem esse Filii Patrem, et Filium Patris Filium, et Patris et Filii Spiritum sanctum nec Patrem esse nec Filium. Verum itaque dictum est non purgari hominem nisi principio, quamvis pluraliter sint apud eos dicta principia.

II. Sed subditus Porphyrius invidis potestatibus, de quibus et erubescerat, et eas libere redarguere formidabat, noluit intelligere Dominum Christum esse principium, cujus incarnatione purgamur. Eum quippe in ipsa carne contempsit, quam propter sacrificium nostræ purgationis assumpsit; magnum scilicet sacramentum ea superbia non intelligens, quam sua ille humilitate dejecit verus benignusque Mediator, in ea se ostendens mortalitate mortalibus, quam maligni fallacesque mediatores non habendo se superbius extulerunt, miserisque hominibus adjutorium deceptorium velut immortales mortalibus præ-

miserunt. Bonus itaque verusque Mediator ostendit peccatum esse malum, non carnis substantiam vel naturam; quæ cum anima hominis et suscipi sine peccato potuit, et haberi, et morte deponi, et in melius resurrectione mutari: nec ipsam mortem, quamvis esset pœna peccati, quam tamen pro nobis sine peccato ipse persolvit, peccando esse vitandam; sed potius, si facultas datur, pro justitia perferendam. Ideo enim solvere potuit moriendo peccata, quia et mortuus est, et non pro suo peccato. Hunc ille Platonius non cognovit esse principium; nam cognosceret purgatorium. Neque enim caro principium est, aut anima humana; sed Verbum per quod facta sunt omnia. Non ergo caro per se ipsam mundat, sed per Verbum a quo suscepta est, cum « Verbum caro » factum est, et habitavit in nobis¹. » Nam de carne sua manducanda mystice loquens, cum hi, qui non intellexerunt, offensi recederent, dicentes: « Durus est hic sermo, » quis eum potest audire²? » respondit manentibus cæteris: « Spiritus est qui vivificat, caro autem non prodest quidquam³. » Principium ergo suscepta anima et carne et animam credentium mundat et carnem. Ideo quærentibus Judæis quis esset, respondit se esse principium. Quod utique carnales, infirmi, peccatis obnoxii, et ignorantie tenebris obvoluti nequaquam percipere possemus, nisi ab eo mundaremur atque sanaremur, per hoc quod eramus et non eramus. Eramus enim homines, sed justi non eramus. In illius autem incarnatione natura humana erat, sed justa, non peccatrix erat. Hæc est mediatio, qua manus lapsis jacentibusque porrecta est: hoc est semen dispositum per Angelos, in quorum edictis et lex dabatur, qua et unus Deus coli jubebatur, et hic Mediator venturus promittebatur⁵.

¹ Joan. 1, 14. — ² Id. v, 61. — ³ Ibid. 64. — ⁴ Id. viii, 25. — ⁵ Gal. iii, 19.

CAPUT XXV.

Omnes sanctos et sub legis tempore, et sub prioribus sæculis, in sacramento et fide Christi justificados fuisse.

HURUS sacramenti fide etiam justi antiqui mundari pie vivendo potuerunt, non solum antequam lex populo hebraeo daretur, (neque enim eis prædicator Deus vel Angeli defuerunt) sed ipsius quoque legis temporibus, quamvis in figuris rerum spiritalium habere videretur promissa carnalia, propter quod Vetus dicitur Testamentum. Nam et Prophetæ tunc erant, per quos, sicut per Angelos, eadem promissio prædicata est: et ex illorum numero erat, cujus tam magnam divinamque sententiam de boni humani fine paulo ante commemoravi, « Miki autem adherere Deo, bonum est ¹. » In quo plane Psalmo duorum Testamentorum, quæ dicuntur Vetus et Novum, satis est declarata distinctio. Propter carnales enim terrenasque promissiones, cum eas impiis abundare perspiceret, dicit pedes suos pene fuisse commotos, et effusos in lapsum propemodum gressus suos, tanquam frustra Deo ipse servisset, cum ea felicitate, quam de illo expectabat, contemptores ejus florere perspiceret; seque in rei hujus inquisitione laborasse, volentem cur ita esset apprehendere, donec intraret in sanctuarium Dei, et intelligeret in novissima eorum, qui felices videbantur erranti. Tunc eos intellexit in eo quod se extulerunt, sicut dicit, fuisse dejectos, et defecisse ac perisse propter iniquitates suas, totumque illud

¹Psal. LXXII, 28.

culmen temporalis felicitatis ita eis factum tanquam somnium evigilantis, qui se repente invenit suis, quæ somniabat, fallacibus gaudiis destitutum. Et quoniam in hac terra vel civitate terrena magni sibi videbantur: « Domine, inquit, » in Civitate tua imaginem eorum ad nihilum rediges ¹. » Quod huic tamen utile fuerit, etiam ipsa terrena non nisi ab uno vero Deo quærere, in cujus potestate sunt omnia, satis ostendit, ubi ait: « Velut pecus factus sum apud te, » et ego semper tecum ². « Velut pecus » dixit, utique non intelligens. Ea quippe a te desiderare debui, quæ mihi cum impiis non possunt esse communia; non ea quibus eos cum abundare cernerem, putavi me incassum tibi servisse, quando et illi hæc haberent, qui tibi servire voluissent. Tamen « Ego semper tecum, » qui etiam in talium rerum desiderio deos alios non quæsivi. Ac per hoc sequitur: « Tenuisti manum dexteræ meæ, et in voluntate tua » deduxisti me, et cum gloria assumpsisti me ³: » tanquam ad sinistram cuncta illa pertineant, quæ abundare apud impios cum vidisset, pene collapsus est. « Quid enim mihi est, » inquit, in cælo, et a te quid volui super terram ⁴? Reprehendit se ipsum, justeque sibi displicuit: quia cum tam magnum bonum haberet in cælo, (quod post intellexit,) rem transitoriam, fragilem, et quodam modo luteam felicitatem a suo Deo quæsivit in terra. « Defecit, inquit, cor » meum et caro mea, Deus cordis mei ⁵ »: defectu utique bono ab inferioribus ad superna. Unde in alio Psalmo dicitur: « Desiderat et deficit anima mea in atria Domini ⁶. » Item in alio: « Defecit in salutare tuum anima mea ⁷. » Tamen cum de utroque dixisset, id est, de corde et carne deficiente, non subjecit: Deus cordis et carnis meæ: « sed, » « Deus cordis mei. » Per cor quippe caro mundatur. Unde

¹Psal. LXXII, 20. — ²Ibid. 23. — ³Ibid. 24. — ⁴Ibid. 25. — ⁵Ibid. 26. — ⁶Id. LXXXIII, 3. — ⁷Ibid. cxviii, 81.

dicat Dominus: « Mundate quæ intus sunt, et quæ foris » sunt mundaerunt¹. Partem deinde suam dicit ipsum Deum, non aliquid ab eo, sed ipsum: « Deus, inquit, cordis mei, » et pars mea Deus in sæcula²: quod inter multa, quæ ab hominibus eliguntur, ipse illi placuerit eligendus. « Quia » ecce, inquit, qui longe se faciunt a te, peribunt: perdidisti » omnem qui fornicatur abs te³; » hoc est, qui multorum deorum vult esse prostibulum. Unde sequitur illud, propter quod et cætera de eodem Psalmo dicenda visa sunt: « Mihi autem adhærere Deo, bonum est⁴ »: non longe ire, non per plurima fornicari. Adhærere autem Deo tunc perfectum erit, cum totum quod liberandum est, fuerit liberatum. Nunc vero fit illud quod sequitur: « Ponere » in Deo spem meam.⁵ Spes enim quæ videtur, non est » spes: quod enim videt quis, quid sperat? ait Apostolus. » Si autem quod non videmus speramus, per patientiam » expectamus⁶. » In hac autem spe nunc constituti agamus quod sequitur, et simus nos quoque pro modulo nostro Angeli Dei, id est, nuntii ejus, annuntiantes ejus voluntatem, et gloriam gratiamque laudantes. Unde cum dixisset: « Ponere in Deo spem meam: ut annuntiem, inquit, omnes laudes tuas in portis filiæ Sion⁷. » Hæc est gloriosissima Civitas Dei: hæc unum Deum novit et colit: hanc Angeli sancti annuntiaverunt, qui nos ad ejus societatem invitaverunt, civesque suos in illa esse voluerunt; quibus non placet ut eos colamus tanquam nostros deos, sed cum eis et illorum et nostrum Deum; nec eis sacrificemus, sed cum ipsis sacrificium Deo simus. Nullo itaque dubitante, qui hæc deposita maligna obstinatione considerat, omnes immortales beati, qui nobis non invident, (neque enim si inviderent, essent beati), sed potius nos diligunt, ut et

¹ Matth. xxiii, 26. — ² Psal. lxxii, 26. — ³ Ibid. 27. — ⁴ Ibid. 28. — ⁵ Ibid. — ⁶ Rom. viii, 24-25. — ⁷ Psal. lxxii, 28.

nos cum ipsis beati simus; plus nobis favent, plus adjuvant, quando unum Deum cum illis colimus, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quam si eos ipsos per sacrificia coleremus.

CAPUT XXVII.

De inconstantia Porphyrii, inter confessionem veri Dei et cultum daemonum fluctuantis.

Nescio quomodo (quantum mihi videtur) amicis suis theurgis erubescere Porphyrius. Nam ista utcumque sapiebat, sed contra multorum deorum cultum non libere defendebat. Et Angelos quippe alios esse dixit, qui deorsum descendentes hominibus theurgicis divina pronuntiant; alios autem, qui in terris ea, quæ Patris sunt, et altitudinem ejus profunditatemque declarent. Num igitur hos Angelos, quorum ministerium est declarare voluntatem Patris, credendum est velle nos subdi, nisi ei cujus nobis annuntiant voluntatem? Unde optime admonet etiam ipse Platonius imitandos eos potius quam invocandos. Non itaque debemus metuere, ne immortales et beatos uni Deo subditos non eis sacrificando offendamus. Quod enim non nisi uni vero Deo deberi sciunt, cui et ipsi adhærere beati sunt, procul dubio neque per ullam significantem figuram, neque per ipsam rem, quæ sacramentis significatur, sibi exhibere volunt. Dæmonum est hæc arrogantia superborum atque miserorum, a quibus longe diversa est pietas subditorum Deo, nec aliunde quam illi cohærere beatorum. Ad quod bonum percipiendum etiam nobis sincera benignitate oportet ut faveant, neque sibi arrogant quo